

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы Өртээ 2 көп.

1969 ч.
НОВАБЬ
5
СРЕДА
261 (8107).

БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙ ТӨӨГҮЗҮНГЕ ЧАА УЕ-ЧАДАНЫ—ДЕЛЕГЕЙНИ БҮГҮ-НИИ-ТИ РЕВОЛЮСЧУ ЕЗУ-БИЛЕ ЧААРТЫРЫНЫН. КАПИТАЛИЗМДЕН СОЦИАЛИЗМЧЕ ШИЛЧИИШКИНИН УЕ-ЧАДАЗЫН АЖЫТКАН УЛУГ ОКТЯБРЬ ДЕЛГЕРЕЗИН!
МӨНГЕДЕ ДИРИГ ИНТЕРНАЦИОНАЛЧЫ ӨӨРЕДИГ. ИМПЕРИАЛИЗМГЕ УДУР, СОЦИАЛИЗМНИН БОЛГАШ КОМУНИЗМНИН ТИИЛЕГЕЗИ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛГЕ БҮГҮ ЧУРТТАРЫН АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫН ОРУК АЙТЫК-ЧЫ СЫЛДЫЗЫ—МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ ДЕЛГЕРЕЗИН!

(Октябрың социалист Улуг революцияның 52 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыргыргаларында).

СЭКП ОБКОМУНДА

«Межегей», «Саян» совхозтарын, Каа-Хем районда «Октябрь 30 чылы» колхозун 1970 чылдың дүжүдүңгө органиктиг чөмүшчилдигелерин ховуларже сөөртүр база Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» колхозун, «УТКА 25 чылы» совхозтун саванны бөлүп, сарааттаар болгаш фермаларже сөөртүр талазы-биле эгелешкинин партия обкомунун бюрөзү чүүл-дүзүңгө.

Көдээ ажил-агый култураларының дүжүдүн беддеринге дузалаар чугула агротехниктиг хемчеглерин болгаш нийтинин малым чөм-биле хандыар талазы-биле кийгыргалары бугу ажил-агыйларга чугаалажып көрүүн СЭКП районнарынга, колхозтар болгаш совхозтарын партия,

профсоюзлар, комсомол организацияларынга дааскан.

Мал кыштаглашынынга белеткел ажилдарын доозарынче, үрөзүн уураынче, ону чажар шынарынга чедир арыглаарынче, шөлдерже едентти сөөртүрүнче, ховулардан саванын бөлүп, ажаап алырынче, көдээ ажил-агый машиналарын септээринче болгаш В. И. Ленинниң төртүтүңгөн хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга алдар кылдыр алган социалисттик хүлээлгелерин дол-дур болгаш ажыр кууседиринче көдээ ажил-агый ажилдачыларының бугу кичээлгейин мөөнөздерин партия райкомна-рынга, партия аге организацияларынга бол-гаш районнарын көдээ ажил-агый бугу-руге эргелелдеринге болууну практиктиг ажилынга ажыглаарын сүмөлзз.

ЧЕМИШЧИДИЛГЕНИ—ШӨЛДЕРЖЕ, МАЛ ЧЕМИН—ФЕРМАЛАРЖЕ

1970 ЧЫЛДЫН ДҮЖҮДҮНГӨ ХОВУЛАРЖЕ ОРГАНИКТИГ ЧЕ-МИШЧИДИЛГЕЛЕР СӨӨРТҮР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ «МЕЖЕГЕЙ», «СА-ЯН» СОВХОЗТАРЫН, КАА-ХЕМДЕ «ОКТЯБРЬ 30 ЧЫЛЫ» КОЛ-ХОЗТУН, САВАННЫ БӨЛҮП, САРААТТААР БОЛГАШ НИИТИНИН МАЛЫНЫН КЫШТАГЛАРЫНЧЕ СӨӨРТҮР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ «УТКА 25 ЧЫЛЫ» СОВХОЗТУН, ТАҢДЫДА «РЕВОЛЮЦИОННЫН ЧАЛ-БЫЫЖЫ» КОЛХОЗТУН, РЕСПУБЛИКАНЫН КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫН БҮГҮ ИШЧИЛЕРИНГЕ, ХОВУ АЖЫЛДАКЧЫЛА-РЫНГА

КЫЙГЫРЫ

«МЕЖЕГЕЙ» СОВХОЗ:

В. И. Ленинниң төртүтүңгөнүнден бээр 100 чыл болурунга төлөпгөт ужуражыры-биле социалисттик чарышты калбартып тур-гаш, бистер—«Межегей» совхозтун ме-ханизаторлары болгаш хову-шөлдөрин ажалдакчыларын ховуларын 17000 тонна органиктиг чөмүшчилдигелер сөөртүр пла-нымын 1970 чылдың январь 1-ге чедир кууседириниң хүлээлгин түр бис.

Ону кууседиринче бисте механизастат-тынган отрядты тургускан. Күш-ажылдын шаңнап-мактаар төлөвүн ажалдап кыл-ган. Агротехниктиг бо чугула ажил хө-рүнүн үнүш-дүжүктүр чоруун беддеринге, тарая, мал чөм болгаш погаа култу-раларының дүжүдүн беддеринге ажил-тыг болуру чугаажык.

Хөрауңун үнүш-дүжүктүр чоруун бед-деринге, келер чылдың дүжүдүңгө идегел-дик магадылады тургузарынче республи-канын бугу хову ажилдакчыларын кыйты-рып түр бис.

«САЯН» СОВХОЗ:

Бо чылны агаар-бойдустан байдалы таарымча чөк болза-даа көдээ ажил-агый култураларын ажалдап кылдырынче аг-ротехниканын ажалдап тургаш, бистин совхозка тарая култураларының багай эвес дүжүдү өстүргөн. Кызыл-тастан 11—12 центнер дүжүтүр алган, а гектар бүр-үтө 13 тонна органиктиг чөмүшчилдиге-лер төкөн чөдөрлө 3 центнер немелде дүжүтү, силос массаамы 100—100 цент-нерин алган.

Келер чылдың дүжүдүңгө хамаарыш-тыр 7000 тонна органиктиг чөмүшчилдиге-лерин төгөрүн планнаан. Ам төккөн 5600 тонна болуп турар. Ол ажалда чүгүн бо-лу дүжүтүр 4 машина, «ПБ-35» деп хүү-ректис «ДТ-75» трактор доктаамал ажал-дап турар.

Амгы үе—чөмүшчилдигелер сөөртүрү-дүңгө таарымчалыг үе, Оваалаан өдөткө ам дээрелде дона бербөн, совхозтун ме-ханизаторларынын, хову ажилдакчылары-ның коллективин ховуларже едентти маса-лы-биле дажыгдарынче республиканын бугу механизаторлары кийгырын түр. Келер чылны өк дүжүтүр алыр чорук бистин республиканын ажил-агыйлары-ның экономикаын улам ийиш бижылаа-рыга дузалыг.

«ОКТЯБРЬ 30 ЧЫЛЫ» КОЛХОЗ:

Ховуларын болгаш фермаларын ажал-дакчылар! Беш чылдың дөртүк чылы доозутуңга ийи ай хире үе арткан. Чо-гум-на бо хүннерде, айларда бо ажал-агый чылдың түңүлгө тодаратып бол-гаш келер чылдың бугуларже үлөзүннө-рү тургустувар.

Колхозтун механизаторлары келер чыл-дың дүжүдүңгө, салгыч човал, минерал-дыг болгаш органиктиг чөмүшчилдиге-лерин төгөрө ховуларын дүжүктүр бөлүр деп чүвөнн өк билген, 19 кичи состав-тыг механизастаттыган бригадалын тур-гускан. Колхоз баштаар чөм өдөк сөөрт-үр-биле беш автомашинаны болгаш коку-луг дөрт тракторну үндүрүп берген, олар хүнде-ле ховуларже 150 тонна, а шүпүзү 2300 тоннадан эвезин эвес органиктиг чө-мүшчилдигелерин сөөртүр апар.

Бистин үлөтөрүнче эдеринче рес-публиканын бугу чөм ажилдакчыларын кий-гырын түр бис.

«УТКА 25 ЧЫЛЫ» СОВХОЗ:

«УТКА 25 чылы» совхозтун тараяжыла-Кийгыргаларын колхозтарын болгаш хову ажилдакчыларын нийти хуралдарын та чугаалажып көргөш, хүлээп алган.

ры СЭКП ТК-ның октябрь (1968 ч.) Пла-нуунун доктаалы куусетиниң база В. И. Ленинниң төртүтүңгөн хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга төлөпгөт ужу-ражырынга белеткелниң, бо чылдын тарая болгаш мал чөм култураларын багай эвес дүжүдүн алган. Күрүңгө тарая садарынч планын ажал куусетин, үрө-зүнн чөмүшчилдиге уруп алган, мал ажил-агый колхозтарын чөмүшчилдиге ханды-ган. Ажал-агыйга мал колхозларынын, койжыларын болгаш ийиш докталары-ның чурттаар байжыларын септөлгөн дооступ турар. Бо чылды ситен белеткел-ниң планын 100 хуу куусеткен.

Малды хур кыштагыр дугайында са-гыш салгышкан, 4864 га шөлдө бар бүтү саванын бо чылдын ноябрь 1-ге чедир бүрүтүр-биле болуп сарааттаар бол-гаш ону декабрь 1-ге чедир фермалар-га болгаш кыштагыр чөдөр деп шийтирлээ. Ол сорулга-биле механизастат-тынган дөрт авенору тургузар, авенор бүрүтүңгө алды тракторларын, алды во-локушаларын тускайлап бээр бис. Болдуң-дур саванын сөөртүр-биле 18 трактор тер-гелерин, алды чүкү автомашиналарын тус-кайлаар бис. Алган хүлээлгенин хуусаа бетинде кууседир дөң, социалисттик чар-ышты элөөларын аразыга калбарып, ону көскү болгаш неперентей болдувар, күш-ажылга моральдыг болгаш материал-дыг адиг бериниң калбаа-биле ажал-лаар бис.

«РЕВОЛЮЦИОННЫН ЧАЛБЫЫЖЫ» КОЛХОЗ:

«Революциянын чалбыыжы» колхозтун тараяжылары болгаш малчылары В. И. Ленинниң төртүтүңгөн хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга төлөпгөт ужуражыры дөң социалисттик чарышты калбартып-шаан, көдээ ажил-агый продуктуларын кү-рүңгө садар талазы-биле боттарының со-циалисттик хүлээлгелерин чөмүшчилдиге кууседир турар. Үрөзүнн бүрүтү-биле уруп алган, нийтинин мал чөм-биле хан-дыртыган. Чүзүктүг мал чөм белеткээ-ринин планын 120 хуу куусеткен.

Ам көдээ ажил-агый чылдың хары-салгалыг үе—мал кыштаглашынынга эгелзөн. Малды баш санын менди камта-лап алыр болгаш оң продукттуулун бед-дирин бистин бирги чергенич сорулга-сы болур. Малды хур кыш акжары ажил-агыйда четчир санын мал чөмүшчилдиге барыдан хамааржык.

Бодуун мал чөмүшчилдиге курлавырын көвүдери-биле колхозтуларын мыйчаар шийтирлээ: 10 муң гектар шөлдө са-ванын октябрь байыралынга чедир бү-рүтү-биле болуп сарааттаар, кыштаг бүр-үтүгө мал чөмүшчилдиге үш-дөрт айда четчир курлавырын тургузар. Саванын чөмүш-чилдиге бөлөри-биле бар бүтү-ле трактор волюкушаларын, сараат салыр машиналар-ны ажыглаар, мал чөм кыштагырга сөөртүр чөдөрүнчө четчир санын тра-спорту тускайлап бээр бис.

«Революциянын чалбыыжы» колхозтун кийгыргалары бистер, шөлдө саванын болуп алырынче болгаш мал чөм фер-маларже сөөртүр дажыгдарынче респу-бликанын көдээ ажил-агыйларын ажал-агыйларын кийгырын түр бис. Ол чорук мал чөмүшчилдиге немелде курлавырын тургу-зарынын аразыга бээр, чөм ажилыны културалыг беддеринге идигил болур, а түңүлгөдө барып—беш чыл планын чө-мүшчилдиге кууседиринин аразыга бээр. Совхозтарынч механизаторларын база хову ажилдакчыларын нийти хуралдарын та чугаалажып көргөш, хүлээп алган.

Москва. Кызыл шөл.

Н. ГРАНОВСКИЙНИН ФОТОЗ.
(СЭТА-ның фотохроникасы).

Үзөл-бодалдарнын чаңгыс эви

Октябрь 30-ден ноябрь 3-ке чедир Пржегга Варшава Ке-рээниң киржикчилери Күр-нелерин ажилдарынын уу-ру-тукту составының чөвүлгө ху-ралы болган.

Варшава Керээниң кир-жикчилери күрүңгелерин Кат-тышкан чөмөктүг күштерин кол коммандыкчылар Со-вет Эволюциянын Маршалы И. И. Янукович чөвүлгө ху-ралы дүрдүк.

1969 чылда Каттышкан чө-мөктүг күштерин дайымын белекенин, оперативтиг бол-гаш дайынчы белеткелниң

турар байдалынын түңүлгө-рин үндүрүп, дараазында чы-ла сорулга-ларын чугаала-ган. Чөвүлгө хуралдың иш-тирлери чамалык шөргөт-кө-лөргө берип, Чехословак уу-су армиясынын өөредилге-леринге болгаш кичээлдерингө озурушкан.

Чөвүлгө хурал байырагы байдалга болгаш байыр чө-мөктүг баулууга өрткөн дө-рүн ажалдагыла демделген. Каттышкан чөмөктүг күш-теринч белеткелни улам мкыа сайыр-агыйлар талазы-би-ле «үзөл-бодалдарнын чаңгыс

эви» чөвүлгө хуралга чөдү-алдыган.

ЧКП ТК-ның Бирги секре-тары, МССР-нин Намгалал че-вүлгөниң даргазы Густав Гу-сак, ЧКП ТК-ның секретары, ЧКП ТК-ның чөмөктүг күш-теринч белеткелниң үндү-рүтүкү Бюроунун даргазы Любомир Штротал Совет Эволюциянын Маршалы И. И. Януковичниң Варшава Ке-рээниң киржикчилери Күр-нелеринч төлөөлөрүнүн уу-ру-тукчуларын болгаш хары-салгалыг өскө-дө кичилерин хүлээп алган.

(СЭТА).

ДОКТОР НГУЕН ХЫУ ТХО МОСКВАДА КЕЛГЕН

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун болгаш Совет Чазактын чазактын сөзүгүр Мунуу Вьетнамын хостары-ның Национал фронтунун болгаш Мунуу Вьетнам Рес-публиканын Революстүг тур чазактын төлөөлөрүн Мунуу Вьетнамын хостарынын Национал фронтунун Топ Комитетин Президиумунун Даргазы, Мунуу Вьетнам Рес-публиканын Революстүг тур чазактын Консулгатынын чөвүлгөни Даргазы доктор Нгуен Хыу Тхо баштадыр но-ябрь 3-те Москвада келген.

Нгуен Хыу Тхо 1910 чылдың июль 10-да Шолон хоорайга (Мунуу Вьетнам) күрүңгө ала-бай-хаакчызынын өг-бүлөсүнө төртүтүңгөн. Нгуен Хыу Тхо дээди эртемни чөдүп алган соонда хей чылдар дүрүтүңгө адвокат бооп ажалдаан.

Француз колонизаторларга удул хосталгыч дайынын

чылдарында Нгуен Хыу Тхо эжелеткен девискөргө артып-шаан, төрөң чуртууңгө хама-арышпас чоруу болгаш хоста-лаз дөң демиселге илениш-тиг кырышкан.

Америк холлаарлааштына удул, америк шөргөт кораб-лери Сайгондан үндүр-дөң 1950 чылдың март 19-та Сайгон-Шолонун хей-пий-ти-

ниң төлөөлөрүнүнч уу-ру-тукчуларынч база бир уду-ру-тукту Нгуен Хыу Тхо бо-ган. Ол дөң оңу тузун хор-у-дап болган 1952 чылга чедир кара-байкага олтурган.

Нгуен Хыу Тхо 1954 чыл-дың Йемена дугурукуларын-ның кол чүдүдери кууседир дөң демиселге Мунуу Вьет-намынч улус массаларын мо-бализастаарыга көскү ролду ойноп, Сайгон-Шолонун ра-йонунга «Тайбың дөң ний-чөмөш» организациянын үн-дөзүңгө. База катан туттуруп хорутаттарган.

1961 чылда түс черинч чур-такчылар Нгуен Хыу Тхонун кара-байкадан дөң уурап органиастаан, мыйчанган оң

бодуун төрөң чуртууңгө хос-таалам болгаш хамаарышпас чоруу дөң демиселдеринч хүрээлениң база катан кир-гел.

1962 чылдың эгезинде Мунуу Вьетнамын хостарынын Национал фронтунун Бирги чөвүлгөни Нгуен Хыу Тхонун Мунуу Вьетнамын хостары-ның Национал фронтунунч ТК-ның Даргазыга чыгыс-ы-биле сонгаан, а 1964 чыл-да хосталганын Национал фронтунунч ийиң сьезди-лениң оң алап-дузалазга ону база катан сонгаан болгаш хосталганын Национал фронтунунч ТК-ның Президи-умунун Даргазы болган. Бо чылдың июль 6—8-те

улус төлөөлөрүнч хос-таалам Нгуен Хыу Тхонун Мунуу Вьетнам Республиканын Революстүг тур чазактын Консулгатынын чөвүлгөни Даргазыга бажылаан.

Нгуен Хыу Тхо америк аг-рессияга болгаш сайон өзү-чүзүңгө удул мунуу-аветам патриоттарынын демиселниң кол органиастаарынын ба-раан болуп турар.

Совет Эволюциянын Нгуен Хыу Тхонун өң-не баштай келгени бо. Вьетнам ажал-ларынч көлөңгө байыр че-диринишпел, совет кийилер мадырдыг хосталганын дем-иселниң тийлелгени Мунуу Вьетнамынч патриоттарга күөп түр.

(СЭТА).

КРЕМЛЬГЕ НАЙЫРАЛЧЫ УЖУРАЖЫЫШКЫН

Ноябрь 4-те Кремльге ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун болгаш Совет Чазактын чазактын сөзүгүр Мунуу Вьетнамын хостары-ның Национал фронтунун болгаш Мунуу Вьетнам Рес-публиканын Революстүг тур чазактын Консулгатынын чөвүлгөни Даргазы доктор Нгуен Хыу Тхо баштадыр хүлээп алган.

Беседа үзүңдө Вьетнама америк агрессиянын түңүлгө-дө тургустунган байдалын бодунган айтырлары чү-гаалажып көргөн, а ол ышкан фронтунун Топ Комитетинин Президиумунун Даргазы бо-ган Мунуу Вьетнам Рес-публиканын Революстүг тур чазактын Консулгатынын чөвүлгөни Даргазы доктор Нгуен Хыу Тхо баштадыр хүлээп алган.

Национал фронтунун Топ Комитетинин болгаш Мунуу Вьетнам Рес-публиканын Революстүг тур чазактын мунуу-аветам мунуу-вьетнам төлөөлөр америк империалисттик агрессияга удул хосталгадыр демиселниң вьет-нам улуска көртүзүп турар бугу талазы ажилыг дуаалам-чызы дөң ССРЭ-нин чазакта болгаш совет улуска сепкал-сатыжынын ханымыдан өө-рүп четтиргенин илгерилзз.

Совет кийилер вьетнам улустун мадырдыг демиселни болгаш бугу адырларга оң че-тишчилеринч кичээлгейи

лайгааран турар дээрин совет тала демделген. Бодунун хос-таалам болгаш хамаарышпас чорун камгалап турар вьет-нам улустун шынынч хөдө-бүрүн тийлелгени чөдүп ады-рында бижыг түзүрүнч илер-гейлзз.

Чугаалажымыштыр чүрөк-тин ханымыдан найыралдык байлыгыга өрткөн.

(СЭТА).

Тарааны—Төрөөн чуртувуска

Марий АССР-нин, Удмурт АССР-нин, Горький, Казуга, Смоленск болгаш Тува обла-старынч көдээ ажил-агый иш-чилер В. И. Ленинниң тө-ртүтүңгөн хүнүнден бээр 100 чыл болурунга алдар кылдыр чарыштышаан, күрүңгө тарая садар планын болгаш соци-алисттик хүлээлгелерин ажал куусеткен.

Тарая хүлээп алыр черлерге колхоз, совхозтардан келген тарая: Тува областа—358 муң тонна (ылча таранын областа эң баштай-ла белеткелниң өз); Удмурт АССР-ге—163 муң тонна; Брйск областа—132 муң тонна; Смоленск областа—144 муң тонна; Владимир областа—66 муң тонна; Ка-зуга областа—60 муң тонна; Марий АССР-ге—37 муң тонна болган.

Күрүңгө тарая садарынч күлүлгөлишкан.

Тыва АССР-нин болгаш Ки-ров областынч колхоз, совхоз-тары күрүңгө тарая садары-нын планын ажал куусеткен. Белеткел чөдөрүнч Киров областынч ажал-агыйларынч 190 муң тонна. Тыва АССР-нин ажал-агыйларынч 70 муң тонна тарая кирген.

Тараажыларга үлөтүрүңгө бугуларже чөдөрүнч, тра-спорт организацияларынын, албан, өөредилге черлеринч коллектатери удул дуза че-дирген.

Күрүңгө тарая садары үр-гүлүлгөлишкан.

БЕДИК ШАҢНАЛ

АН-ДОВУРАН (телефон-биле). Беш чыл планының дөртү чылының үшкү кварталында «Тыва даг-дугу» комбинаттың коллективни күш-ажылчы чөдөрүнч ажалдаан. ССРЭ-нин Удуг материалдар министрствозу болгаш туудуг база туудуг материалдар ажалдакчыларынын профсоюздар Топ Комитетин III-ну кварталынч түңүлгөн үндүргөш, «Тыва даг-дугу» комбинатты тийлелчи деп санааш, шилчилер Кызыл ту-ту, 15 муң 750 рубль түңүг ажал шаңналын тысыр деп шийтирлзз. Оң иштинде 11 муң рубль комбинаттын муракчыларын шаңнаарыга көргөн.

Москва университетинге парлалга конференциясы

Москваның Левиа дагыларында Күрүңгө университетинге ноябрь 4-те парлалга конференция болган. Конференцияны «Союз-6», «Союз-7» болгаш «Союз-8» космос кораблдеринч чыгыш ужурушунунч чөдөрүнч ажалдаан. ССРЭ-нин Удуг материалдар министрствозу болгаш туудуг база туудуг материалдар ажалдакчыларынын профсоюздар Топ Комитетин III-ну кварталынч түңүлгөн үндүргөш, «Тыва даг-дугу» комбинатты тийлелчи деп санааш, шилчилер Кызыл ту-ту, 15 муң 750 рубль түңүг ажал шаңналын тысыр деп шийтирлзз. Оң иштинде 11 муң рубль комбинаттын муракчыларын шаңнаарыга көргөн.

(СЭТА).

ЛЕНИНЧИ ЧАҢЧЫЛДЫ ЭДЕРБИШААН

Политиктиг ажилдың
дуржулгасындан

Амгы үедө биста партия-
мыс, бүтү совет узе баа деп-
тигелтиг кийи төрөгетей
В. И. Ленинниң төртүтүгөн
хүндөй бээр 100 жыл өнгө
күженишкенин белеткен
турар. Ленинниң билгилерин
чонга калбаа-биле тайылбыр-
лаары, ленинчи номнадыр шу-
дургу өөренип, оңу шундугу
алары дээр чон ортузунга
партияны масса-политиктиг
ажалдарын бүтү тала-биле
күжүлдери — чер-черде
партия, комсомол организа-
цияларын бир эл чутула
сорууга болуп турар.

Коммунист партиянын
болгаш совет чазактың ишти-
ки, даштыны политиказын,
делетей болушкунарын дугайы
чонга тайылбырлаары, райо-
нда, районда, ажил-агый-
ларда байдалды дугайы ин-
формастаа бюренин удурут-
чуларын ролю канчаар-даа
аажок улуг. «Боду шуут сая-
да чедир, хураалдарга түвө
чугаалары политика талазы-
биле көчүтүлүп улуг ужуру-
дузунга. Ичинде болза поли-
тиг ажил-чоруула болуш-
мас — деп, В. И. Ленин айт-
тышкан, ажалчы чонларга по-
литиктиг ажилдары кылы-
ны, оларны мурунга түвө
чугааларын удуруткучу ажил-
дакчыларга негиз чораан. Ол
ленинчи айтканынын бары-
мында, Каз-Хем район-
нуң партия, совет органдары-
ның удуруткучу ажилдакчылары,
оң актив болгаш албан ор-
ганизацияларын, ажил-агый-

ларын удуруткучулар чон
мурунга лекция, беседа,
илеткел кылырларын талазы-
биле сөөлүгү үеде ээзон ажил-
дарын чорутуулаан. Оң чыл-
ды оң айларда иштин-
биле 1000 ажал лекцияны ба-
ла илеткелди кылган, оң иш-
тинде ленинчи темаларга 161
лекцияны, партия төөгүзүн
талазы-биле 66 лекция бай-
далыга холбашкан 162, па-
лыкта удуруткучуларга 69 лек-
цияны болган.

Чон мурунга политиктиг
жеткилерин доктаамал кы-
лар чорук олар-биле удурут-
кучу ажилдакчыларын харил-
сазын быжырган баа чонун
күвө-соруун, көчүтүп билди
аларына улуг илгичи берип
турар. Ол ажилды өлкө-өл-
дөргө угулган чамдык ажил-
дарын районун партия ор-
ганизацияны чорутуу, ол тала-
зы-биле тускай графикти тур-
гузуу, оңу колхоз, совхоз тө-
нөргө болгаш ажалын
суурларга чорутуу турар апар-
ган. Ичинде ужуражылдар
бо чылдык ажилдар бээр
Ильина, Бурев-Бай-Хаак, Са-
рыг-Сеп суурларга болгаш ес-
ке-даа черлерге болуулаан.

Анаа районун ажил-агый-
ның болгаш културга жет-
келгени дугайында илеткел-
дерин СЭКП райкомунун бир-
ди секретары эш Н. П. Федо-
ров, райкуүсмон даргазы эш
К. С. Очур-оол болгаш партия
райкомунун бюрө кезикти-
нери кылтылаан. Оң аянда
ажаа райкуүсмонун сая-
да

бойгоа телевидение дамчы-
раткансыраа удуруткучулар
кылыр дугурун алган. Амгы
үеде оң тууду доостун турар
болгаш чонга Кызыл хоорай-
дан оң дамчылааган шенел-
дерин районун чонун
узуу согурууга-биле көргөн.

Ол ажилды кылырларга ажил-
агыйлар боттарынын уду-
туузу киргенер. Бүрөн,
Бай-Хаак болгаш ичинде
ажалчыларын үезинде
ажалчылар удуруткучулар
артын ажилды орук кылы-
рын сүмөлдө, чонун оң ил-
гичи районун орук ту-
дуунуң участогу керек кы-
лыла ботталдыган.

СЭКП райкомунун бюрө-
нуң доктаамал баулар ай-
санында районун удуруткучу-
лары колхоз, совхозтарга,
ажалчы суурларга болгаш
район төвүн албан органи-
зация чоруткучуларын бил-
ди, лекцияларын ажал-
чы ажил-агыйларда челиш-
килерин болгаш чептерин
аналити турар. «Ленинчи
четертерге киркири-биле
тускай нүбөндөр баулар
удуруткучулар болгаш ха-
рысалгалы ажилдакчыларын
СЭКП райкомунун прола-
нда болгаш агитация кыл-
ды колхозтарга, совхозтарга,
бүдүргө чоруткучулар
турар. Сөөлү айларда 40
ажал харысалгалы ажил-
дакчы бо ажилда киркири,
оларын аразында районун
секретары, бюрө кези-

жидер кемчелерин талазы-
биле айткыры район Со-
веттин сессиясына чутулаан-
кал.

СЭКП райкомунун прола-
нда болгаш агитация кыл-
ды политиктиг ажалда кир-
кип турар эштерге чорутуу
дугурун көргүзүп, оларын иш-
тин алган темаларына хама-
рышкан эркек чутула лите-
ратура-биле хандырып, ме-
тодиктиг сүйөлдө берип ту-
рар. Кадарларын теоретиктиг
билдин бедире-биле оларын
республикага болгаш райо-
нга болгаш семинарларга өөр-
дө, теоретиктиг конференция-
ны чорутуу турар апарган. Бо
чылды В. И. Ленинниң «Чу-
гук кылдыр» деп доктаа баа
«Пропганданың» ленинчи
принциптери деп тема ил-
дыг конференцияны чоруткан.

Ам районда Ленин дугайында
номчулуга бирги чер докт-
конкурс чоруп турар.

Бодунуң чурттап, ажалдан
турар республиказынын, хоор-
айнын, районун болгаш ажил-
агыйларын дугайы, оң пер-
спективтиг жеткелгени
баа иштин, даштыны чутула
болушкунарын байдалын
ажалчы чонлар ханды ташы-
жып, билди аларын күтөп ту-
рар. Ичинде болза чутула
ажалчы чорутуу эштерин
көчөргөй партия доктаамал
улгандырып турар. СЭКП-нин
XXIII сессиянын резолю-
циясында мында дээр: «Түр-

Төрүтүгөн хүндөй бээр
100 чылдыг күженишкенин
белеткенп турарымыз улуг
башкы В. И. Ленин политик-
тиг ажилда удуруткучу бүтү-
ндөй илгичи киркири турары
негиз. Бо талазы-биле
үлөтөр-тичкен боду көргүзүп
чораан. Ол ленинчи чаагай
чаңчалды эдеришкан, пар-
тия, совет болгаш ажил-агый
удуруткучуларын ажалчы чон-
лорго политиктиг илеткел-
дерин, диндакчыларын болгаш
информацияларын доктаамал
кылып берген турары эркежик
чутула.

С. ТАНАА,
СЭКП Каз-Хем райкомунун
секретары.

Томьск область тоолда түвө дег байлак. Бойдус газы,
нефть, алдын, көмүр-дөш болгаш өскө-даа ажалыг кы-
малар байлак оң-он черлерин Томьск черинде геолог-
тар маалымдыг күженишкенин-биле шынчыл тышкан.
Чүртүгөн нефть-газ тыныжыны эң байлак чаа улуг району
мында тургузуп турар.

ЧУРУКТА: нефть шынчыл тып турар кижилерин чаа
сууру Горнеправдикс. Ол ам 2500 чытам чурттакчылыг.
И. Савосинковтун фотогу.

(СЭТА-нын фотохрониказы).

СЭКП обкомунда болгаш

Тыва АССР-ниң Министрлер чөвүлөинде

1969-1970 өөредилге чылында
школаарны, интернаттарны,
башкылар бажыңарын бол-
гаш уруглар албан черлерин
эң дээр белекээр дээр со-
циалист чарыштын түңнел-
дерин дугайында

БИРГИ ЧЕРДЕ БИИ-ХЕМ РАЙОН

СЭКП обкомунун бюрөү болгаш Тыва АССР-ниң Министр-
лер Чөвүлөи Чырыдышкын министрствозунуң болгаш ча-
рыдышкын ажилдакчыларын профбиле обкомунун кири-
пел келген материалын көргөш, республиказын даа хай
школаарны бажылар коллективтери 1969—1970 өө-
редилге чылында школаарны, интернаттарны, бажылар чурт-
таар бажыңарын болгаш уруглар албан черлерин белекээр
талазы-биле эвези эвес ажилдарын кылганын доктагзын.

Бо ажилды Бий-Хем, Каз-Хем райондарга болгаш Кызыл
хоорайга организацияш, шынарлыг чоруткан.

Оң-чыл кады школарын чаа өөредилге чылыг беле-
кээр ажилда улуг чептер бар болган. Бүрү районда Хан-
дагтай, Таңдыда Балгазын школарынның септелгени узам-
дыккан болгаш багай шынарлыг септелген. Бай-Тайга, Ба-
рыын-Хемчин районнаың чамды школарын одаар чүүл-
биле чедир хандырттылаан.

Республиканың элзэн хай школарында мебель болгаш
дериг-кереселдер чедиле. Тес-Хем, Чоюн-Хемчин, Барыын-
Хемчин райондарда бажылар чурттаар бажыңарын багай
шынарлыг септэн, бажыларын одаар чүүлдер-биле ханды-
раарыг узулуктичикинер болуп турар. Башкыларын ажи-
дырал хандыргалыгын кичээгенин кошкатканын түк-
нелдес оларын амылдан үнүп, кирер чоруу болуп турар.

Билдиге капитал тудугуң чоруп турар байдалы дүвөр-
чиг, 1969 чылда амылгалга кире чорутуу школа тудугула-
дан чүгө чангызы — Шепкээр школы амылгалда кирген.
Бай-Тайганың Тээлиде, Улуг-Хемчин Чааыда, Таңдынын
«Тинилгел», «Менегей» совхозтарда школар ур хуусада
туттунуп турар болгаш өлөзүн амылгалга кирериниң хуу-
сазы үстүр чыгы апарган.

СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чө-
вүлөи 1969—1970 өөредилге чылында школарын, интер-
наттарын, бажылар бажыңарын болгаш уруглар албан чер-
лерин эң дээр белекээр дээр шаңчалды тыспыр дугайында
Чырыдышкын министрствозунуң, чырыдышкын ажил-
дакчыларын профбиле обкомунун кирип келген саканын
көргөш, БИРГИ ЧЕРНИ БИИ-ХЕМ РАЙОН АЛГАН деп санаан
болгаш ажаа СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер
Чөвүлөиниң ШИЛЧИНРЫЗЫЛ ТУГУН тыспырын шиктир-
лээн. ИИГИ ЧЕРНИ КЫЗЫЛ ХОРАЙ, УШУЗУН КАА-ХЕМ
район элзээн.

Чамды кады Советтер, совхозтарын, колхозтарын бол-
гаш үлөтүр бүдүргө чоруткучу удуруткучулар школар
септелгенин, одаар чүдүрү белекээр болгаш сөөртүр-
гө, мебель база дериг-кереселдер саян алырларын практи-
тиг дуга чедирбей турарын доктагзын болгаш оңу чейла-
рыңа СЭКП райкомнарын, район Советтериниң күжө-
нарынның кичээгенин угулгандыган.

Чырыдышкын тудугуларында капитал тудугуң байдалын
тодаралы көрүп, оларны амылгалга кирер хуусааларын
дүргөдериң кемчелерин алыр, бажыларын ажил-
да, чурттаарыг таарымчалыг байдалды тургузарыңа ки-
чээгенин угулгандыган СЭКП райкомнарыг, район Совет-
териниң күжөнарыг сүмөлдө.

Беш чылды хуусаа бетинде

Куш-ажылчы тилелгелер рапорттары

Беш чылдын даалгаларын
хуусаа бетинде күөсөйр дээр
чарыш чуртун бүдүргө-
лөрдө калбарган. Улуг
Октябрьын 52 чыл өнгө
дүгүндө хай-хай коллектив-
тер боттарынын куш-ажылчы
тилелгелерин дугайын ра-
порттап турарлар.

Караганданың № 14 шахта-
зынын дажылары дөрт чыл
панын күөсөткөн. Ол коллек-
тив—бүдүргөдериң төлө-
лө күткелерин хуусаа бетинде
иштинде алдыр дээр Каз-
станнын көмүр-дөшчелеринин
аралыга калбарган чарыштын
ажалыг болуп турар. Ол
шахтаның шахтерлары хонгү

теминдиз продукциянын шына-
лаа саялдар чедирбей турар.
Ааларыг тудугулар Г. Во-
локушин, В. Тесенко оларын
удуруткучулар коллективин
бригадаларын кезикти-
нерин кылган ажалын шына-
ры белин.

Ленинчи юбилейге уктукту
боттарыга алган хуурагел-
дерин Ливта ССР-нин Акимек
цемент заводунуң коллектив
хуусаа бетинде күөсөткөн. Беш
чылдын агазында бээр олар-
нын кампан алган материал-
дарында алдан кадарыг
100 бажынын тулуп болор.

Латвиянын балыкчы колхоз-
тарынын Балтий далайда бол-

Аныяктарны техникага өөредир дээр

Бүтү-ниги өөредилгениң
кезде ортук школарын-
нын өөреникчилерин трактор-
ларга болгаш комбайнларга
көдө ажил-агыйны өскө-даа
машыналарын өөредириниң
дугайында РСФСР-ниң Ми-
нистрлер Чөвүлөиниң док-
таамал баа РСФСР-ниң Чи-
рыдышкын болгаш Көдө
ажал-агый министрствозунуң
катышкан коллективиниң
ини, ВЛКСМ-ниң ТК-зынын
секретариаты-биле кады ду-
лаан ажалда турарыгн чө-
шүлдө, Тыва АССР-ниң
Министрлер Чөвүлөи бо-ла
айтырыг талазы-биле тускай
доктаамал хуура алган.

Аныяк өскөтүн профессия
шилди аларыга көдө ажил-
агыйнын мергеклиг ил-
челерин белекээрине, аныя-
ктарын ажилда хаара туура-
га ук доктаамал күөсөлдө
улуг илгичи бээр дээр ху-
гажон.

Тыва АССР-ниң Министрлер
Чөвүлөи көдө ажил-агый,
Чырыдышкын министрствозунуң,
райкуүсмоннарга, оларын
ил уузе өөредилге талазы-
биле кидистерине, районда
көдө ажил-агый эргелдерин
ини, школар, колхозтар,
совхозтар удуруткучуларынга
болгаш көдө ажил-агыйны
чепсек-техниказын эдилеп ту-
рар өскө-даа организация,
ажал-агыйларга өөреникчи-
лерин тракторларга, комбайн-
нарга болгаш өскө-даа маши-
на механизмерге өөредириниң
талазы-биле өөредилге ка-
бинеттерин тургузуу, дериг,
өөредилгеге чутула хергел-
тирер техниканы быжылаары,
кылар-чаар материалдары-
биле хандырып, мастерскы-
ларга болгаш фермаларга ки-
чээлден болу дег черлерин
тил берип, өөреникчилерин
башкылар белекээрине, тускай
ажалчыларын, тускай
эртемчилерин тускайлап бы-
жылаарын даяккан.

Школаарда бүдүргө өө-
редилгеге бригадаларын са-
нын өстүрүп, оларын мате-
риалдыг баазанын быжылаары,
өөреникчилерин бүдүргө
бригадаларын үрөзүн, че-
мичилдиге-биле хандырып
баа мында көрдүгөн. Бистин
республикада өөреникчилерин
көдө ажил-агый машына-
ларына өөредириниң талазы-
биле РСФСР-ниң Чырыдыш-
кын болгаш Көдө ажил-агый
министрствозунуң кады
тургусканы өөредилге паны

районнарын улус өөредилге
кидистеринче тараттыгы-
лаан.

Өөредилге панын баулар
көдө ортук школарынның
9-10 класстарында тракторну,
комбайнны, растение-дөстө-
нуң үндөсүнө, трактор-биле
кылып ажилдарын техно-
логияны, хөдүг болбаа-
дыр, чепчилдиге төгөр, үрө-
зүн болбаа-дыр, үнүтүң
чагы ажалдаа чорудар,
машыналарын тургузуу
оларын ажилдарын өөредириниң
панда көрдүгөн.

Өөредилге үезинде өөреник-
чилерин ызы-харып бары-
даа, оларын ажилдар,
өөренип чегешин дүрү
баулар доктаамал, таажаа-
биле ажилда турарыгн чө-
шүлдө ажилда чон чорутуу
дүрүмдерин шыгылы сактар,
ажаа өөреникчилерин баш
уру өөредир удуруткучу. Өө-
редилгениң программанын до-
кументин өөредир эртемчеге
көдө ажил-агыйны машына-
ларын бажылар, чолаачыла-
рынның эргезиниң дугайында
документин тыспыр. Райку-
смоннар, оларын улус өө-
редилге кидистери, районнарга
көдө ажил-агый эргелдерин,
көдө ортук школарын,
колхоз, совхозтарын удурут-
кучу ажил-агый бүдүргө
херек кырында бар турар арга
куралдарын, оларын бе-
дин мергеклиг механизатор
кадарлар талазы-биле херге-
ленин барымдаап турган,
кады школа кидиг машына
механизмдерин өөредирини то-
даргайлап, оңу организастап
чорударынын талазы-биле
доштот хемчелерин ап чору-
дар хуурагелдер.

Көдө ажил-агыйны ша-
нын сайылары бедик мерг-
еклиг механизатор кадрлар
ны негиз турар болганда, аны-
як өскөтүн техникага өө-
редилге көдө ажил-агый-да,
уузе өөредилге-даа органдарын
септелдир болбас херге
дээрин утпаа чорутуу.

Устуде айткан доктаа-
лың күөсөлдө Тыва АССР-
ниң Чырыдышкын болгаш
Көдө ажил-агый министр-
ствозунуң хынал, өөреникчи-
лерин көдө ажил-агый машына-
ларына чө-чөдө канчаар өө-
редил турарыгн дугайында
боттарынын коллективлерге
чутулааган, школарда,
ажал-агыйларга чорутуу дуга-
ны чедирер чутула.

Чолаачы кижиниң бир
код сагыр чүтүү арага
хандыкшынын, сөрөмчел-
диз ношканын, оола-онданы
болдуруу болуп. Чамды
кижигер машына муштап
сөөлдө, каалдыр чүвөдөн
сөөлдө чүвө дег, карак-кула
он халдын ийил-да боор-
ден, чолаачы харадап чуту-
лаар, —индиг кижилер айны-
лаалты кылдырды. Оларын-
биле өртөөл чок демисе-
жиги чутула.

Чолаачыны ажалын кан-
дыг дээрл аан. Ини, оола-
дыве, чылды кайы-да үе-
зияле мрак-чок оруктарга
чоруп кээр. Ол хат-шурган
да чач-чайны-да таар-
дыр. Орук-чирк кадыр-берт,
малга-баларыг-даа боон бо-
лур. Оңу чүе топтут, боду
хотта ап шылаар чолаачыны
хөргөне бердине кижилер
илдигин өртөр Илди к-
жигерин бээр Базыр Со-
ли-оолович Шожан.

Чолаачыны ажалын кан-
дыг дээрл аан. Ини, оола-
дыве, чылды кайы-да үе-
зияле мрак-чок оруктарга
чоруп кээр. Ол хат-шурган
да чач-чайны-да таар-
дыр. Орук-чирк кадыр-берт,
малга-баларыг-даа боон бо-
лур. Оңу чүе топтут, боду
хотта ап шылаар чолаачыны
хөргөне бердине кижилер
илдигин өртөр Илди к-
жигерин бээр Базыр Со-
ли-оолович Шожан.

ЧОЛДУГ ОРУКТА

Кудер-шылар, чутаакыр,
оола-баштак аажы-чаңдыг
Базыр Шожалты Эрин рай-
онун «Мөрө» колхозунуң
ажал-ишчилери хүндүлөр.
Ажил-ишчи, кижиги бүдү-
ртү болуу болза, чонга ала-
сургатыр болуу болор. Ичинде
чолаачы Базыр Шожан чо-
нуш белек хуурагелди ха-
мылтыг мурунга ак сөстө-
лүг кызымга күш-ажалы-биле
чедип алган. Кижиги ол бедик
үлөлдө чыгыс аяда азы
чангыс чылдыг дүргүзүгү
сакын шылап чедип ап шы-
даас. Чононуң хүндүлө-
кандыг-даа кижиге оң үр-
түндөй ажилда, иштинде
ажалыг чүдүдү кылганын
дан төртүтүр.

Куш-ажылчы кижиги бүдү-
ртү-биле бердине чолаачы
Базыр Шожан ам он ажил-
чыларын дүргүзүгү маши-
на-техниказын динин тудуу,
эрес-соруут ажилда негиз-
бо. Уениң тургузууда он
Эрин, Тестин даярлаачы
дөстө-дери хуурагелди кай-
лаар эргилер чөмө хаккан
дээр. Чамды чылда үеде оңу
көөрө, таар үрөзүн, беш-
зин, чок-ла болза, көдө ажил-
агыйны машына-техника-

ларын дүк кырып аларына
чедилгенин ажил-агыйны
күргөне дүк саял чыл паны
100,7 хуу күөсөлдөргө
чедирген. Коммунист куш-
ажылды коллектив Дортуу
сүт-бараан фермазы сүт бүдү-
рер чыл оолааларын күөсөлдө,
совхозтун сүт саял чыл паны
102,5 хуу сөөлдөргө
хандырган. Хей саанчылар
чыл хуурагелдерин үш ай бу-
рунтар ботталдыган. Мон-
гус Алдын-кыс, Ооржак
Сейт, Санжы-Бадра Мария, О-
лар Дүктү олар боттарында
быжылаан бөлүк кичи-
рин бирозинде 1650—1800 кг
сүт саял чыл оолааларын
1838—2031 кг чедир саап, кү-
тү-

аас-кежиктиг амыдырал дээр
орус ажи-дуга, кызыл пар-
тиялар-биле кады шаанда
ажаа, халас демисе-шө-дир
мөңү дег бодол орган. Ол бо-
дууң чутуузын мынчаар түн-
дө кады:
— Чолаачыны Базырын
мөңү чирөөл хаа мууш ал-
ган ойна чорутуу биче паны-
дан турар билер мен. Чө-
рө төлөткө оол. Ол бистин аны-
яктарымыска канчаар ажил-
дарынын, чурттаарынын бот-
түүлгөргө көргүзү чор-
туу. Эр-хей, кижиги илгич
болуп умурт.

Машына-техниканы башка-
рында Базыр 1958 чылда
Кызылдың профессионал-тех-
никтиг училищезинге өөренип
алган. Ол ам техника талазы-
биле быжыг билгилг кижиги
бирозон апарган. Трактор-
ну, комбайнны баа-ла
башкарып билер. Ичинде-даа
ол чолаачыны ажилдарына
хандыкшыды.

Техникага хандыкшыды
кижи, чолаачы Базыр Со-
ли-оолович бодуң ажилда ту-

аас-кежиктиг амыдырал дээр
орус ажи-дуга, кызыл пар-
тиялар-биле кады шаанда
ажаа, халас демисе-шө-дир
мөңү дег бодол орган. Ол бо-
дууң чутуузын мынчаар түн-
дө кады:
— Чолаачыны Базырын
мөңү чирөөл хаа мууш ал-
ган ойна чорутуу биче паны-
дан турар билер мен. Чө-
рө төлөткө оол. Ол бистин аны-
яктарымыска канчаар ажил-
дарынын, чурттаарынын бот-
түүлгөргө көргүзү чор-
туу. Эр-хей, кижиги илгич
болуп умурт.

Машына-техниканы башка-
рында Базыр 1958 чылда
Кызылдың профессионал-тех-
никтиг училищезинге өөренип
алган. Ол ам техника талазы-
биле быжыг билгилг кижиги
бирозон апарган. Трактор-
ну, комбайнны баа-ла
башкарып билер. Ичинде-даа
ол чолаачыны ажилдарына
хандыкшыды.

Техникага хандыкшыды
кижи, чолаачы Базыр Со-
ли-оолович бодуң ажилда ту-

